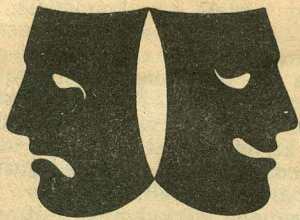

TEATRIKUU

Nõukogude eesti muusika rikastus uue ooperi võrra. Selleks on Raimo Kangro «Ohver», mille esietendus 22. veebruaril RAT «Estonias» oli pühendatud NLKP XXVI kongressile.

Oopereid ei kirjutata meil kuigi tihti. Seetõttu võib uue ooperi sündi pidada omamoodi tähtsaks, meie muusika ajaloos, eriti juhul, kui tegu on õnnestunud teosega. Vastne ooper märgib uut kvaliteeti R. Kangro, meie senini paraku ainsa noorema põlvkonna ooperihelilooja loomingu. Samal ajal võib «Ohvrit» kahtlemata pidada üheks paremaks muusikaliseks lavateoseks, mis meie vabariigis viimastel aastatel loodud.

«Ohver» on eeskätt psühholoogiline draama, mille tegevus toimub Koduõja sündmuste ja 20-ndate aastate, kõigi tunnuste järgi nepi-aegse olustiku taustal. Libreto kirjutas Kulno Süvalep. Afiišilt ja kavalehelt võime lugeda, et «kasutatud on motiive ja tegelasi A. Tolstoi jutustusest «Siug» ning S. Jessenini (A. Sanga eestinduses) ja L. Tunga luulet».

Nagu A. Tolstoi jutustuses, nii ka ooperis on esiplaanil Olga Zotova traagiline saatus, kuid muusikateose autorid on veelgi sügavamalt rõhutanud Olga igatsust naiseliku õnne järele, kirglikku eneseteostamistungi ning kompromissitust, mis kokkupõrkes inimliku väikluse ja madala kadestusega viib kangelanna kaatstroofini.

R. Kangro ooperi üks tugevamaid külgi on muusikaline dramaturgia. Teosele on iseloomulik pidev areng, mis üha pingelisemaks muutudes V pildis loogiliselt ja paratamatult traagilise lõpplahenduseni viib. Kogu lavalist tegevust dikteerib muusika oma emotsionaalsuse ja haarava rütmiga.

Helikeel on tunduvalt meeldivam kui R. Kangro varasemates ooperites. Nii vokaal- kui ka orkestripartiides on tunda meie päevade olme-muusika intonatsioone ja rütme, kuid need sulavad orgaaniliselt üldisesse muusikavoolu, tundumata põrmugi «ajastuõõrainana». «Ohvri» puhul on tegemist tõeliselt nüüdisaegse vokaalikäsitlusega, millega RAT «Estonia» lauljad vaevalt nii hästi toime oleksid tulnud, polnuks neil läbi tehtud tõhus nüüdisooperi kool Šostakovitši, Stravinski jt. teoste varal. Ooperis on hulk nauditavaid, sügava psühholoogilise alltekstiga sooloepisoodide, mille hulgast eriti tahaksin esile tõsta Olga monolooge I ja II intermeediumis ning valssi IV pildis. Üks omapärasemaid ja meeldejäätavamaid on Lõbusa

Stseen ooperi I pildist. Esiplaanil Leili Tammel peakangelase Olga Zotova rollis.

F. Kljutšiku foto

Uus ooper
RAT
«Estonia»
laval

õnnestunud kasutamisest tõsis- ses draamas.

Oluline tähtsus on ooperis orkestril. R. Kangro orkestri- käsitus on värvikas, tihedalt seotud tegelaste emotsionaalse seisundi ja tegevuse arenguga. Põhiliselt orkestripartiis kõlab ka teema, mis ooperi esimes- test taktidest alates seostub Olga kujuga. Tervikuna kuu- leme seda proloogis ja epiloo- gis, mujal esineb üksnes alg- motiiv, mis põhineb kvint- ja sekstintervallide vaheldumisel. Nagu juba öeldud, esineb see põhiliselt instrumentaalse- na, ilmudes vaid harva, nagu juhulikult, kangelanna vo- kaalpartiises.

Nüpalju siis kõige üldisema- tes joontes ooperi muusikast. Põhjalikum analüüs ei mahuks paraku ajaleheveergudele.

Arne Miku loodud lavastus toetub kindlalt muusikalisele materjalile, seda nii üldise kontseptsiooni kui ka üksiku- te tegelaste rollikäsitluste po- lest. Küsimusi tekitab üksnes proloogi lavaline tõlgendus. Praegusel kujul mõjub see tarbetu ja staatilise illustrat- sioonina A. Tolstoi jutustusele ning langeb välja lavastuse üldisest dünaamilisest arengust. Võib-olla peaks otsima mõneti tinglikumat lahendust? Kerkib isegi mõte, et proloogis võiks lavapildist ja -tegevusest üld- se loobuda, sest muusikas on peamine juba öeldud. Kõik oluline Olga eelnevast elukäi- gust selgub aga tegevuse käigus niigi.

Kui nüüd lühidalt peatuda üksikute näitlejatööde juures, tuleb kõigepealt esile tõsta Leili Tammelit Olga osas. Kõrvuti «Eesti ballaadide» Emaga on Olga Leili Tammeli

pektiivi. Kahjuks on autorid ooperi dramaturgilise tervika- likkuse huvides pidanud loo- buma nii mõnestki jutustuse episoodist, mis Komandöri ole- must sügavamalt avada või- maldaks. Praegu jääb näitle- jale selleks vaid dramaatilise duett Olgaga. Sellest napist materjalist suutis Voldemar Kuslap siiski kujundada usu- tava karakteri — tahtekindla võitleja, kes on võimeline tul- leviku nimel alla suruma isik- likke tundeid.

Mark, Olga ülemus tööl, kuulub tegelikult vastasteeri — vähemalt Väino Puura loodud elegantselt groteskne lavakuju veenab meid selles. Kuid selline iseenesest ere osa- tõlgendus kutsub esile ka mõ- ninga hämmelduse. Kuigi Olga armastab Margis ilmselt roh- kem oma illusiooni kui reaals- et inimest, on vähe tõenäoli- ne, et nii selgepiirilisel neg- atiivne tüüp teda kõita võiks. Seepärast oleks Margi puhul kohasem pisut vähem kari- keeritud lahendus. Seevastu Rostislav Gurjevi Pedotti pu- hul on satiiriline lähenemine tegelasele kahtlemata omal kohal.

Sirje Puura Olga korterinaab- ri ja töökaaslase Lilli osas on parajalt temperamentne, nai- selikult õel, kuid vähemalt esietenduse muljete põhjal jääb ta Olga vastasmängijana siiski pisut nõrgaks. Peaks ju Lilli olema see, kes juhib Olga tagakiusamist. Selles mõttes tundub autorite kavatsusele lähedasemana teine Lilli — Helvi Raamat, keda allakirju- tanul oli võimalus näha kah- juks ainult ühel peaproovidest. (Publiku ette astus Helvi Ra- amat Lillina 20. veebruaril, mil RAT «Estonia» mängis «Oh- vrit» tootmiskoondise «Norma» töötajaille.) Näib, et Sirje Puu- ra oma tõlgitsuses lähtub rohkem Tolstoi jutustuses an- tud karakterist, millest ooperi Lilli aga mõneti erineb. Peab siiski nentima, et Sirje Puura näitlejaisiksusele sobib tema leitud lahendus kahtlemata paremini.

Meeldejääv oli Teo Maiste sirgjoonelise, ausameelse Loot- si lühikeses rollis. Teistest kõrvalt tegelastest tuleks esile

on tunda meie päevade olme-
muusika intonatsioonide ja rüt-
me, kuid need sulavad orgaan-
niliselt üldisesse muusikavoo-
lu, tundumata põrmugi «ajas-
tuõõrainana». «Ohvri» puhul on
tegemist tõeliselt nüüdisaegse
vokaalkäsitlusega, millega
RAT «Estonia» lauljad vaevalt
nii hästi toime oleksid tulnud,
polnuks neil läbi tehtud tõhus
nüüdisoperi kool Sostakovit-
ši, Stravinski jt. teoste varal.
Ooperis on hulk nauditavaid,
sügava psühholoogilise all-
tekstiga sooloeptisoodide, mille
hulgast eriti tahaksin esile
tõsta Olga monoloogid I ja II
intermeediumis ning valssi IV
pildis. Üks omapärasemaid ja
meeldejäävamaid on Lõbusa
naisterahva laul kõrtsipildist.

Suure osa ooperist võtavad
enda alla nn. läbiva tegevuse-
ga stseenid. Sellised on näiteks
ühisköögipildid (III ja V pilt),
aga ka kõrtsipilt (II pilt). Vii-
mase muusikas on hästi edasi
antud tegevuse kaheplaani-
sus: ühel poolt kogu kõrtsi-
selskond oma «päevaproblee-
midena», teiselt poolt Olga,
tema igatsus millegi vaba ja
puhta järele.

Esietenduse eel väitis R.
Kangro «Sirbi ja Vasara»
veergudel, et püüdis seekord
hoiduda groteskist, mis tema
teistes ooperites on peaaegu
valitsevaks jooneks. Täiesti
pole see taotlus õnneks korda
läinud, sest sobival määral
grotesksust leiame mõnegi tel-
gelase muusikalises iseloomus-
tuses. Ka IV pildi «paberiring-
luskoor» on näide groteski

proloogi lavaline tõlgendus.
Praegusel kujul mõjub see
tarbetu ja staatilise illustrat-
sioonina A. Tolstoi jutustusele
ning langeb välja lavastuse
üldisest dünaamilisest arengust.
Võib-olla peaks otsima mõneti
tinglikumat lahendust? Kerkib
isegi mõte, et proloogis võiks
lavapildist ja -tegevusest üld-
se loobuda, sest muusikas on
peamine juba öeldud. Kõik
oluline Olga eelnevast elukäi-
gust selgub aga tegevuse
käigus näigi.

Kui nüüd lühidalt peatuda
üksikute näitlejatööde juures,
tuleb kõigepealt esile tõsta
Leili Tammelit Olga osas.
Kõrvuti «Eesti ballaadide»
Emaga on Olga Leili Tammeli
senise lavatee suurimaid sa-
vutusi, milles lauljataril vo-
kaalsed ja artistlikud võimed
täiesti maksuvusele pääsevad.
Tegelikult ongi helilooja Olga
osa kirjutamisel silmas pida-
nud Leili Tammelit ja tema
hääle omapära. Ja valik on
igati õnnestunud. Lauljatar
suudab veenvalt edasi anda
Olga keeruka sisemaailma,
iga tema hingeliigutuse, samal
ajal saavutades maksimaalse
väljendusrikkuse ka üsna ras-
kes vokaalpartiis.

Teiste tegelaste puhul on
autoreid huvitanud peaaegu
likult nende suhtumine Olgas-
se (või vastupidi). Vaatamata
sellele on igapäev neist oma
karakter ja tihtipeale võib
aimata ka nende elulugu.

Komandör on mees, kes ära-
tas Olgas esimese armastuse
järele näitas talle uue elu pers-

lähedasemana teine Lilli —
Helvi Raamat, keda allkirju-
tanul oli võimalus näha kah-
juks ainult ühel peaproovist.
(Publiku ette astus Helvi Ra-
amat Lillina 20. veebruaril, mil
RAT «Estonia» mängis «Ohvri-
rit» tootmiskoondise «Norma»
töötajatele.) Näib, et Sirje Puu-
ra oma tõlgituses lähtub
rohkem Tolstoi jutustuses an-
tud karakterist, millest ooperi
Lilli aga mõneti erineb. Peab
siiski nentima, et Sirje Puura
näitlejaisiksusele sobib tema
leitud lahendus kahtlemata
paremini.

Meeldejääv oli Teo Maiste
sirgjoonelise, ausameelse Loot-
si lühikeses rollis. Teistest
kõrvaltegelastest tuleks esile
tõsta Helgi Sallot, kes kava-
lehel Lõbusaks naisterahvaks
nimetatud prostituudis suudab
näha välise jõhkruks ja labas-
suse taga kannatavat inimhin-
ge. Veenev oli ka Mare Jõge-
va loodud käbe, lihtsameelselt
meeldimishimuline Perenaine.

Tervikuna jättis esietendus
hea mulje. Dirigent Eri Klas
valitses kindlakäeliselt nii la-
va kui ka orkestrit. Kui siin-
seal oligi veel tunda teatud
kramplikkust intonatsioon-
i või ebaselget diktsiooni, siis
need on pisiasjad, mis ooperi
«sissetötamise» käigus ilmselt
kaovad. Meeldival tagasihoid-
lik oli lavakujundus (autor
Aime Unt V. Kingissepa nim.
TRA Draamateatrist). Tooni-
tades nappide joontega ajastu
olmet, jättis see näitlejaile
piisavalt mänguruumi.

MONIKA TOPMAN